
แนวทางการอนุรักษ์สายน้ำแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำ
ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

Guideline of Participatory Conservation of Natural Water Resources to
Enhance Tourism in Riverside Communities of Bandon Bay Area

ปารณีย์ ศรีสวัสดิ์*

Paranee Srisawad

Received : March 23, 2018

Revised : May 15, 2018

Accepted : October 24, 2018

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสถานการณ์การอนุรักษ์สายน้ำ วิเคราะห์บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง และหาแนวทางการอนุรักษ์สายน้ำแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่อำเภอบ้านดอน โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ด้วยการเก็บแบบสอบถามจากประชาชน 400 คน และการสัมภาษณ์แกนนำชุมชน แกนนำการท่องเที่ยว ผู้แทนภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่จนข้อมูลลุ่มตัว ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในชุมชนริมน้ำมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สายน้ำ ในภาพรวมและรายด้านทั้งการวางแผน การดำเนินงานและการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง มีบทบาทในการอนุรักษ์สายน้ำ ในภาพรวมและรายด้านทั้งการดูแลรักษาและป้องกันสายน้ำ การแก้ไขปัญหาสายน้ำ การฟื้นฟูสายน้ำและการพัฒนาสายน้ำอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้ ควรสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีบทบาทดังกล่าวมากขึ้น เป็นเจ้าภาพหลักในการอนุรักษ์สายน้ำร่วมกับแกนนำชุมชนและแกนนำท่องเที่ยวโดยอาศัยการสนับสนุนของภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในและนอกชุมชน

คำสำคัญ : การอนุรักษ์สายน้ำ / การมีส่วนร่วม / การท่องเที่ยว / ชุมชนริมน้ำ / อำเภอบ้านดอน

*อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Lecturers in the field of Social Studies, Faculty of Education, Surat Thani Rajabhat University

ABSTRACT

This study aimed to investigate the situation of natural water resources conservation in tourism promotion, to analyze roles of stakeholders, and to find a guideline of participatory natural water resources conservation for tourism promotion of waterfront communities in Bandon bay. Mix research methods was conducted for this study; the questionnaire was collected from 400 people, and interview guidelines were conducted from community leaders, tourism leaders, local government officers and participants from private sector until saturation. The results showed that people living in the waterfront communities involved in natural water resources conservation to promote tourism as a whole, operations and evaluation were at a low level but the benefit was moderate. The roles of natural water resources conservation were to promote tourism as a whole, the maintenance and protection, troubleshooting, rehabilitation and development were at a low level. The people should be promoted to participate and play greater roles, be the main host of natural water resources conservation together with the community and tourism leaders, with the support of the public and private sectors both in and out of the communities.

Keywords : Natural Water Resources Conservation / Participation / Tourism /
Riverside Communities / Bandon Bay

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรน้ำมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษยชาติ องค์การสหประชาชาติตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงกำหนดให้การจัดการทรัพยากรน้ำเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สำหรับ 15 ปีข้างหน้าที่จัดทำขึ้นตามวาระการพัฒนาของโลกภายหลังปี 2558 ซึ่งประกอบด้วย 17 เป้าหมายหลัก และหนึ่งในนั้น คือ การจัดการน้ำและสุขาภิบาล โดยกำหนดว่าภายในปี 2573 ประชากรโลกจะต้องมีน้ำดื่มที่สะอาดและราคาเหมาะสม มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัยและส่งเสริมสุขอนามัยในทุกระดับ ปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับน้ำ ดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำ สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ สนับสนุนเทคโนโลยีการบำบัดน้ำในประเทศกำลังพัฒนาและส่งเสริมการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ หากแต่การพัฒนาประเทศของไทยที่ผ่านมามีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้คุณภาพน้ำมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง เกิดน้ำเสียจากชุมชน 10.3 ล้านลูกบาศก์เมตร/วัน ในขณะที่ระบบบำบัดรองรับน้ำเสียได้เพียงร้อยละ 31 (Office of the National Economic and Social Development Board, 2015, pp.6-8) ปัญหามลพิษทางน้ำจึงเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ซึ่งกระทบต่อภาคการผลิต บริการและวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม

ลุ่มน้ำตาปี่เป็นเสมือนเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวสุราษฎร์ธานีและพื้นที่ใกล้เคียงมาเป็นเวลานานประสบปัญหาเช่นเดียวกัน โดยปัจจุบันคุณภาพน้ำส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้และเสื่อมโทรม (Office of the Environmental Region 14th (Suratthani), 2016, pp.12-14) ในขณะที่การขยายตัวของเมืองสุราษฎร์ธานีเป็นไปอย่างไร้ทิศทางและกีดขวางทางระบายน้ำ การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่บำบัดของเสีย การใช้สารเคมีของภาคเกษตรกรรม การบุกรุกพื้นที่ป่าและการปล่อยของเสียลงสู่แหล่งน้ำของภาครัฐเรือน

(Committee on Water Resources Policy and Management, 2015, pp.3-53-3-56) ล้วนส่งผลกระทบต่อสายน้ำ

สายน้ำดังกล่าวถูกใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การประมง การขนส่ง การเดินทาง และการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสายน้ำสาขาที่เป็นแม่น้ำ ลำคลองและลำห้วยต่างๆ ซึ่งเชื่อมร้อยกันจนกลายเป็นลุ่มน้ำได้ก่อร่างสร้างวิถีชีวิตผู้คนและผู้ผูกพันกับสายน้ำอย่างแนบแน่น จนกลายเป็นมนต์เสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนอย่างต่อเนื่อง แต่คุณภาพน้ำดังกล่าวกลับส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะพื้นที่ปลายน้ำบริเวณอ่าวบ้านดอนที่รองรับมลพิษทางน้ำซึ่งไหลมาจากต้นน้ำและกลางน้ำเพื่อลงสู่อ่าวไทยที่บริเวณดังกล่าว สายน้ำในพื้นที่นี้จึงประสบปัญหา มากกว่าบริเวณอื่น ซึ่งปัญหาดังกล่าวต้องได้รับความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะจากประชาชนในพื้นที่ ในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จะเกื้อหนุนการดำรงชีวิตตามวิถีริมน้ำอันเป็นเอกลักษณ์ที่น่าสนใจของชุมชนไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจสถานการณ์การอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่อ่าวบ้านดอน
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์สายน้ำ
3. เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์สายน้ำแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี โดยเริ่มต้นจากการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อสำรวจสถานการณ์การอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำ และการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์สายน้ำ และหาแนวทางการอนุรักษ์สายน้ำแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำ ซึ่งประชากรในการศึกษาเป็นประชาชนในชุมชนริมน้ำ 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางปะกง ตำบลคลองน้อย ตำบลบางโพธิ์ ตำบลบางไทร ตำบลบางชนะ และตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนรวม 14,666 คน และสุ่มตัวอย่างด้วยการคำนวณตามสูตรของ Yamane (1973, p.1088) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 จึงได้กลุ่มตัวอย่าง 383 คน แต่ผู้วิจัยปรับเพิ่มเป็น 400 คน และสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จึงได้กลุ่มตัวอย่างตำบลละ 66-67 คน

ส่วนการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบลูกโซ่หิมะ (Snowball) กับแกนนำชุมชน แกนนำการท่องเที่ยว ตัวแทนภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการเข้าพบและขอความร่วมมือจากแกนนำชุมชนแต่ละแห่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการแนะนำกลุ่มเป้าหมายคนต่อๆ ไปจนข้อมูลอิ่มตัว

เครื่องมือในการศึกษารั้ครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย 2 ท่าน ด้านสิ่งแวดล้อม 2 ท่าน และด้านการท่องเที่ยว 1 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence Index: IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป และปรับปรุงข้อความให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนี้ ยังมีการตรวจสอบ

ความเที่ยง (Reliability) โดยพิจารณาความสอดคล้องภายในของเครื่องมือ (Internal consistency) ตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยค่าที่ยอมรับได้เป็น .80 ขึ้นไป และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มคนในชุมชนบ้านเกาะแรต อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นชุมชนท่องเที่ยวริมน้ำเช่นกัน แล้วนำมาปรับปรุงถ้อยคำในเครื่องมือดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แล้วนำไปเก็บข้อมูลด้วยการแบบสอบถามจากประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย 400 คน และสัมภาษณ์แกนนำชุมชนและแกนนำการท่องเที่ยวผู้แทนภาครัฐและผู้แทนภาคเอกชนจนข้อมูลอิ่มตัว

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาทั้งร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณในการวิเคราะห์คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง สภาพสายน้ำ การมีส่วนร่วมและบทบาทในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพในการบรรยายสภาพพื้นที่และสายน้ำ การมีส่วนร่วม บทบาทและแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

สรุปผลการวิจัย

1. สถานการณ์การอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่อำเภอดอนสัก อำเภอดอนเป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งมีแม่น้ำ ลำคลอง ลำห้วย เกาะแก่ง และติดกับชายฝั่งอ่าวไทย ถือเป็นอู่ข้าวอู่น้ำที่สามารถเลี้ยงคนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและพื้นที่ใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี วิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่กับสายน้ำอย่างแนบแน่น มีสายน้ำและป่าชายเลนที่เกื้อหนุนระบบนิเวศและการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิต บ้านเรือนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมน้ำ การทำมาหากินเกี่ยวเนื่องกับสายน้ำ การเดินทางเข้าสู่พื้นที่ใช้ทั้งทางบกและทางน้ำ และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำ ทั้งตลาดน้ำ การล่องเรือชมธรรมชาติ หิ่งห้อย ปลาเสือพ่นน้ำ นกเป็ดน้ำ นกเขียวท้อง การแสดงของลิง การปลูกป่าชายเลน การตกกุ้งแม่น้ำ การเก็บหอยปากอ่าว การนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเรียนรู้วิถีชุมชนทั้งการต่อเรือ การต่อมวย การทำยาสูบ การเย็บจาก การทำภาชนะดินเผาพื้นบ้าน การทำฐานรองหม้อจากก้านของใบจาก การทำขนมจาก การทำโคมไฟกะลามะพร้าว การทำน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น การล่องแพรับประทานอาหารและพักผ่อน การพักผ่อนโฮมสเตย์ การรับประทานอาหารพื้นบ้านและการซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

จากอดีตถึงปัจจุบันสายน้ำในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านความกว้าง การตื้นเขิน คุณภาพน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์ กล่าวคือ สายน้ำกว้างมากขึ้น เนื่องจากการกัดเซาะและการพังทลายของตลิ่งจากการสัญจร การขุดลอกสายน้ำ การตัดต้นไม้ริมฝั่ง การปรับภูมิทัศน์ของชุมชน และการใช้ประโยชน์พื้นที่ริมฝั่งทั้งจากการขยายตัวของชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม การประกอบกิจกรรมในครัวเรือน การทำเกษตรกรรม การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และการประมง และสายน้ำตื้นเขินมากขึ้น เนื่องจากการทับถมของตะกอนและทราย การรุกรานของต้นไม้ วัชพืช การทำประมง การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การขุดลอกสายน้ำที่ไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ และการสัญจรทางน้ำที่ลดลง นอกจากนี้ คุณภาพน้ำในสายน้ำก็ลดลงจากกิจกรรมของประชาชน โรงงานอุตสาหกรรมและธรรมชาติ เช่น การทิ้งขยะ การปล่อยน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล การอาบ การซักล้าง การใช้สารเคมีในการเพาะเลี้ยง การจับสัตว์น้ำ และเกษตรกรรม การแพร่กระจายของวัชพืชและการรุกรานของน้ำเค็มจากภาวะน้ำขึ้นน้ำลง เป็นต้น ในขณะเดียวกัน ทรัพยากรธรรมชาติก็ลดลง ทั้งปริมาณต้นไม้บริเวณริมฝั่งและสัตว์น้ำ โดยสัตว์น้ำมีสารเคมีเจือปนที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค และการใช้ประโยชน์จากสายน้ำที่แพร่หลายมากขึ้นในปัจจุบัน จึงเกิดปัญหามลพิษทางน้ำจากการทิ้งขยะ การปล่อยของเสียและสิ่งปฏิกูลของประชาชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ผู้สัญจร กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณต้นน้ำและกลาง

น้ำ และการขยายตัวของวัชพืช โดยเฉพาะผักตบชวา ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตริมน้ำ สัตว์น้ำและทัศนียภาพริมน้ำ

ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพียงสมาชิกชุมชนที่ไม่สังกัดกลุ่มทางสังคมอื่น จำนวน 327 คน คิดเป็นร้อยละ 81.65 ขาดความรู้ในการอนุรักษ์สายน้ำ จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 46.25 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.30, S.D.=0.12) โดยมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์มากที่สุด แต่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.61, S.D.=0.96) รองลงมาเป็น การมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงาน ($\bar{X}$ = 1.35, S.D.=0.99) การวางแผน ($\bar{X}$ = 1.34, S.D.=1.21) และการประเมินผล ($\bar{X}$ = 0.91, S.D.=0.98) ตามลำดับ ซึ่งการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับน้อย โดยด้านการวางแผน ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชุมหาสาเหตุของปัญหาสายน้ำมากที่สุด รองลงมาเป็น การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์จากสายน้ำ และการริเริ่มกิจกรรมการอนุรักษ์สายน้ำ ตามลำดับ ด้านการดำเนินงาน ประชาชนมีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนอื่นช่วยกันดูแลรักษาสายน้ำมากที่สุด รองลงมาเป็น การดำเนินชีวิตด้วยกิจกรรมที่ไม่ทำลายสายน้ำ และการเป็นตัวอย่างที่ดีในการอนุรักษ์สายน้ำแก่คนอื่น ตามลำดับ ด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้สายน้ำเพื่อการอุปโภคและการบริโภคในครัวเรือนมากที่สุด รองลงมาเป็น การสัญจร เกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์บก และการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ ตามลำดับ และด้านการประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วมในการสอดส่องการทิ้งขยะและการปล่อยของเสียจากครัวเรือนมากที่สุด รองลงมาเป็น การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการติดตามตรวจสอบการทิ้งขยะและการปล่อยของเสียจากครัวเรือน โรงงานอุตสาหกรรม และการวิเคราะห์ความก้าวหน้าของกิจกรรมการอนุรักษ์สายน้ำ ตามลำดับ

ประชาชนมีส่วนร่วมในการประสานงานกับภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อติดตามตรวจสอบการก่อกมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยวน้อยมาก โดยภาครัฐในพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหลักทั้งด้านการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล โดยแกนนำชุมชนและแกนนำท่องเที่ยวให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมดังกล่าว ในขณะที่ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในด้าดังกล่าวน้อย ส่วนด้านการรับประโยชน์นั้น ประชาชนแกนนำชุมชน แกนนำท่องเที่ยวและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในด้านนี้มากกว่าภาครัฐ ภาครัฐในพื้นที่จึงเป็นเจ้าภาพหลักในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะมีอำนาจและงบประมาณในการดำเนินการ ส่วนแกนนำชุมชนและแกนนำท่องเที่ยวเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างภาครัฐในพื้นที่กับประชาชน ในขณะที่ภาคเอกชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากกว่าด้านอื่นๆ และไม่ร่วมมือกับประชาชนโดยตรง แต่ร่วมมือผ่านภาครัฐในพื้นที่ แกนนำชุมชนและแกนนำท่องเที่ยว สำหรับภาครัฐและภาคเอกชนนอกพื้นที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้างโดยประสานผ่านภาครัฐ แกนนำชุมชนและแกนนำท่องเที่ยวในพื้นที่

2. บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่อำเภอบ้านดอน ประชาชนมีบทบาทในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.12, S.D.=0.10) โดยมีบทบาทในด้านการดูแลรักษาและป้องกันสายน้ำมากที่สุด ($\bar{X}$ = 1.45, S.D.=1.09) รองลงมาเป็น ด้านการแก้ไขปัญหาสายน้ำ ($\bar{X}$ = 1.10, S.D.=1.04) การพัฒนาสายน้ำ ($\bar{X}$ = 1.00, S.D.=1.25) และการฟื้นฟูสายน้ำ ($\bar{X}$ = 0.92, S.D.=1.19) ตามลำดับ ซึ่งประชาชนมีบทบาทในทุกด้าดังกล่าวอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้ด้านการดูแลรักษาและป้องกันสายน้ำ ประชาชนมีบทบาทในการไม่ทิ้งขยะหรือปล่อยของเสียลงสายน้ำมากที่สุด รองลงมาเป็น การรณรงค์ให้คนในชุมชนไม่ทิ้งขยะหรือปล่อยของเสียลงสายน้ำ และการปลูกฝังจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อการดูแลรักษาและป้องกันให้คนในชุมชน ตามลำดับ ด้านการแก้ไขปัญหาสายน้ำ ประชาชนมีบทบาทในการทำความสะอาดสายน้ำมากที่สุด รองลงมา เป็นการทำกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาสายน้ำ และ

การวางแผนแก้ไขปัญหายาสูบ ตามลำดับ ด้านการฟื้นฟูสุขภาพประชาชนมีบทบาทในการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในการฟื้นฟูสุขภาพมากที่สุด รองลงมาเป็น การวางแผนฟื้นฟูสุขภาพ และการทำกิจกรรมในการฟื้นฟูสุขภาพ ตามลำดับ และด้านการพัฒนาสุขภาพ ประชาชนมีบทบาทในการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาสุขภาพมากที่สุด รองลงมาเป็น การวางแผนพัฒนาสุขภาพ และการทำกิจกรรมในการพัฒนาสุขภาพ ตามลำดับ ในขณะที่ประชาชนมีบทบาทในการเรียกร้องให้ผู้ก่อมลพิษรับผิดชอบในการแก้ไขและฟื้นฟูสุขภาพน้อยที่สุด โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทในการอนุรักษ์สุขภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของพื้นที่ โดยมีแกนนำชุมชนและแกนนำท่องเที่ยวให้การสนับสนุนและกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทด้วย ส่วนภาคเอกชนมีบทบาทดังกล่าวค่อนข้างน้อย

3. แนวทางการอนุรักษ์สุขภาพแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่อ่าวบ้านดอน การอนุรักษ์สุขภาพแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่อ่าวบ้านดอนเน้นการทำให้มีคุณภาพดีขึ้น ด้วยการสร้างผู้นำหรือคนต้นแบบในการอนุรักษ์สุขภาพในพื้นที่ และการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม มีบทบาทมากขึ้นและเป็นเจ้าภาพหลักร่วมกับแกนนำชุมชนและแกนนำท่องเที่ยวในชุมชนโดยอาศัยความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในและนอกพื้นที่ ทั้งการวางแผนการอนุรักษ์สุขภาพ การดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์สุขภาพ การรับผลประโยชน์จากการอนุรักษ์สุขภาพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และการประเมินผลกิจกรรมการอนุรักษ์สุขภาพที่จัดขึ้น โดยมีการทบทวนแผนที่วางไว้เพื่อให้การอนุรักษ์สุขภาพบรรลุผลได้เร็วขึ้น ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการดูแลรักษาและป้องกันสุขภาพไม่ให้เสื่อมโทรมเพิ่มขึ้น รวมทั้งการแก้ไข การฟื้นฟูสุขภาพที่ประสบปัญหา และการพัฒนาสุขภาพให้ดีขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป โดยยึดหลักการระงับไว้ก่อน ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้จ่าย และความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชน กล่าวคือ หลักการระงับไว้ก่อน แม้สุขภาพในชุมชนจะยังไม่ประสบปัญหาถึงขั้นวิกฤติ แต่ปัจจุบันภาครัฐในพื้นที่ ประชาชน แกนนำชุมชนและแกนนำท่องเที่ยวก็เริ่มตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงมีแนวทางในการดูแลรักษาและป้องกันสุขภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว และต้องการการสนับสนุนการดำเนินการจากภาครัฐนอกพื้นที่ ภาคเอกชนในและนอกพื้นที่ หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย โดยผู้ก่อมลพิษหลักของสุขภาพแห่งนี้ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำตลอดสายน้ำทั้งต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ รวมทั้งธรรมชาติ โดยเฉพาะผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการท่องเที่ยว แม้จะมีจำนวนน้อยเพื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชาชน แต่กลับก่อมลพิษทางน้ำในวงกว้าง ดังนั้น ผู้ก่อมลพิษต่อสุขภาพจึงต้องรับผิดชอบในการจัดการปัญหาดังกล่าว หลักการผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้จ่าย คนหมู่มากใช้ประโยชน์จากสุขภาพแห่งนี้ทั้งเพื่อการอุปโภคและบริโภค ซึ่งเป็นการตัดทอนประโยชน์มากกว่าการดูแลรักษา ส่งผลให้สุขภาพเกิดมลพิษที่กระทบต่อวิถีชีวิตผู้คนและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ จึงควรสร้างกฎกติกาที่แสดงความรับผิดชอบต่อสุขภาพ โดยให้ผู้ใช้สุขภาพจ่ายค่าบริการสุขภาพเพื่อเป็นต้นทุนในการจัดการน้ำ โดยเฉพาะการจัดเก็บภาษีหรือค่าธรรมเนียมการใช้ประโยชน์จากสุขภาพตามขนาดพื้นที่หรือปริมาณน้ำที่ใช้ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การประมง การสัญจร การทำกิจกรรมของครัวเรือนและการประกอบการของภาคเอกชน เป็นต้น และหลักการความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชน ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการอนุรักษ์สุขภาพเป็นหลักโดยภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากกว่าด้านอื่น ดังนั้น จึงควรดึงภาคเอกชนซึ่งสร้างมลพิษทางน้ำมากมามีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในการอนุรักษ์สุขภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

1. สถานการณ์การอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่อ่าวบ้านดอน สายน้ำบริเวณอ่าวบ้านดอนมีการเปลี่ยนแปลงไปมากทั้งความกว้างมากขึ้น ต้นเขินมากขึ้น คุณภาพน้ำลดลง ทรัพยากรธรรมชาติร้อยละร้อยหรือและเสื่อมโทรม และมีการใช้ประโยชน์จากสายน้ำอย่างแพร่หลายมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์เช่นเดียวกับสายน้ำอื่นของไทย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Asakeang (2006, pp.127-129) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพของแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองในพื้นที่ธนบุรี มีการรุกรานลำพื้นที่ริมฝั่งสองฝั่งคลอง การตื้นเขินของคลอง ระดับน้ำไม่คงที่และการบดบังทัศนียภาพของเขื่อนริมฝั่ง ผลการศึกษาของ Bunsiri., et al. (2008, p.156) ที่พบว่า คุณภาพน้ำในแม่น้ำมูลในอำเภอยะผา จังหวัด นครราชสีมาคุณภาพอยู่ในเกณฑ์พอใช้แต่เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวทางน้ำ ผลการศึกษาของ Bunyanupong, Wongtui & Wannawijit (2009, pp.131-133) ที่พบว่า แม่น้ำปิงมีปัญหาคุณภาพน้ำลดลง การตื้นเขิน ภูมิทัศน์ริมฝั่งถูกทำลาย การทิ้งขยะและระบายน้ำเสียลงแม่น้ำ การรุกรานพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำ และการสูญเสียพื้นที่ที่ลดลงจากการกัดเซาะ และผลการศึกษาของ Wiriawat & Sinvon (2014, pp.72-75) ที่พบว่า จุดอ่อนของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในเขตกรุงเทพมหานคร คือ ปัญหาขยะ น้ำเสียและเสียงรบกวน ประชาชนในอ่าวบ้านดอนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาพรวมและรายด้านทั้ง ด้านการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Trimongkolkul, Tanpichi & Kumlung (2002, p.1) ที่พบว่า เกษตรกรไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาและก่อสร้างระบบการอนุรักษ์น้ำในภาคตะวันตก และประสบปัญหาในการติดตามผล ผลการศึกษาของ Mbaiwa (2004, p.52) ที่พบว่า ชุมชนท้องถิ่นบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโอคาวังโก (Okavango Delta) ประเทศบอตสวานา (BOTSWANA) มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เป็นธรรม ผลการศึกษาของ Kerdjan (2014, pp.117-119) บางส่วนที่พบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนคลองโคกในด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่ามีส่วนร่วมในภาพรวม การมีส่วนร่วมในด้าน การค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์และการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน นอกจากนี้ ยังไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nuanlaor (2013, pp.107-110) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาของ Kleepan (2008, pp.84-85) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำป่าสักในอำเภอดอนนาคร จังหวัดลพบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน และด้านการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และผลการศึกษาของ Sihakulung & Sawasdee (2008, pp.543) ที่พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมในชุมชน และร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการริเริ่มโครงการ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ การติดตามและประเมินผล และการร่วมกิจกรรมกับภายนอกชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยประชาชนในชุมชนกว่าร้อยละ 80 มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวทั้งหมด

ในขณะที่แกนนำชุมชนและแกนนำท่องเที่ยวในพื้นที่อ่าวบ้านดอนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการอนุรักษ์สายน้ำโดยการเชื่อมประสานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนกับประชาชนในพื้นที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nukul (2009, pp.73-78) ที่พบว่า กรรมการชุมชนในเทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอบึงพินิจ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แม่น้ำตาปี ด้านการตัดสินใจด้าน การกำหนดแนวทางและวางแผนปฏิบัติการ

ในโครงการอบรมเยาวชนในชุมชนให้มีจิตสำนึกรักษาน้ำเกิด โครงการรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง โครงการจัดทำป้ายรณรงค์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการศึกษาดูงานการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ลุ่มน้ำตาปี และโครงการสร้างศูนย์สาธิตการอนุรักษ์แม่น้ำตาปี

ส่วนภาคเอกชนทั้งผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สาหร่ายน้ำน้อย ยกเว้นด้านการรับผลประโยชน์ ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Menchay., et al. (2013, pp.155-161) ที่พบว่า ผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งด้านการศึกษาปัญหา การวางแผน/นโยบาย การปฏิบัติ การแก้ไขปัญหา การบำรุงรักษาและการปรับปรุงแก้ไข การติดตามประเมินผล และการประชาสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับมาก

2. บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์สาหร่ายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่อ่าวบ้านดอน ประชาชนมีบทบาทในการอนุรักษ์สาหร่ายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับน้อยเพราะส่วนใหญ่เป็นเพียงสมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมอื่น และยังขาดความรู้และการสนับสนุนความรู้ในการอนุรักษ์สาหร่ายน้ำ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wattanachanobol & Rattana (2010, p.140) ที่พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับการอนุรักษ์มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลตันหยง อำเภอนบพิตำ จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sirinuntana, Wanaprapa & Takong (2014) ที่พบว่า บทบาทของคนในชุมชนริมน้ำจันทบุรีมีความเข้มแข็งและชัดเจน เนื่องจากมีการจัดการโดยคนในชุมชนอย่างแท้จริง รู้จักต่อรองกับภาครัฐ ไม่ถูกระบบราชการก้าวก่าย มีการทำงานที่ผสมผสานกับภาครัฐและเอกชน มีจิตสำนึกและจิตสำนึกร่วมในความเป็นชุมชน ในลักษณะของการร่วมรับทราบและอาจช่วยเหลือจิตอาสา เมื่อชุมชนมีกิจกรรมหรือมีปรากฏการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น

3. แนวทางการอนุรักษ์สาหร่ายน้ำแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่อ่าวบ้านดอน การอนุรักษ์สาหร่ายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของพื้นที่อ่าวบ้านดอนยึดหลักการบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4 ประการ ได้แก่ หลักการระงับไว้ก่อน ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้จ่าย และความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชน สอดคล้องกับการเสนอหลักการบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ Natural Resources and Environmental Policy and Planning Office (2017, pp.ข-ง) ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารจัดการเชิงระบบนิเวศ การระงับไว้ก่อน ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้จ่าย ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชน ธรรมชาติ การขยายความรับผิดชอบแก่ผู้ผลิต การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสิทธิมนุษยชน

อย่างไรก็ตาม การอนุรักษ์สาหร่ายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต้องกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น กระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการและหาผู้นำที่เป็นต้นแบบในการอนุรักษ์สาหร่ายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยภาคส่วนอื่นให้การสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการแหล่งประวัติศาสตร์แห่งชาติคลอริโด (RIDEAU) ของแคนาดาซึ่ง Chief Executive Officer of Parks Canada (2005, p.50) ที่เสนอว่า การจัดการคลองดังกล่าวต้องดึงกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดเพื่อเพิ่มคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการกระจายผลประโยชน์แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ผลการศึกษาของ Sukhuntawarat (2012, pp.224-227) ที่พบว่า แรงจูงใจหลักของแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำในเทศบาลนครพิษณุโลก คือ การบริหารจัดการสองฝั่งแม่น้ำให้ดูดี สะอาด ร่มรื่น สวยงาม โดยให้ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดูแลสิ่งแวดล้อม ร่วมรู้สึกเป็นเจ้าของ โดยให้ทุกภาคส่วนร่วมแก้ไขปัญหา และผลการศึกษาของ

Junjit., et al. (2007, pp.162-171) ที่พบว่า แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ริมฝั่งแม่น้ำน้อย จังหวัดชัยนาท คือ การสร้างคนต้นแบบทางวัฒนธรรม กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และแรงจูงใจสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ พื้นที่ที่ศึกษาเป็นบริเวณอ่าวบ้านดอน ซึ่งเป็นพื้นที่ปลายน้ำที่มีสายน้ำหลายสายเชื่อมโยงกันจนสร้างวิถีชีวิตริมน้ำที่มีเอกลักษณ์และกลายเป็นจุดขายสำคัญทางการท่องเที่ยว หากแต่การใช้ประโยชน์จากสายน้ำที่เพิ่มมากขึ้นทั้งเพื่อกิจกรรมในครัวเรือน การคมนาคมขนส่ง การประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การประมง การเกษตร และการท่องเที่ยว กลับสร้างความเสื่อมโทรมให้แก่สายน้ำที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน สภาพสายน้ำในชุมชนจึงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งบ่อนทำลายบรรยากาศของการท่องเที่ยวตามไปด้วย ในขณะที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวน้อย ภาครัฐในพื้นที่โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการสายน้ำ โดยแกนนำชุมชนและแกนนำท่องเที่ยวเป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างภาคส่วนต่างๆ กับประชาชนเพื่อดึงประชาชนให้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการอนุรักษ์สายน้ำ ในขณะที่ภาคเอกชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการอนุรักษ์สายน้ำน้อยมาก จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนเจ้าภาพหลักจากภาครัฐในพื้นที่ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาเป็นประชาชนในพื้นที่ โดยการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนในและนอกพื้นที่ภายใต้หลักการระงับไว้ก่อน ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้จ่าย และความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชนในการอนุรักษ์สายน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้ยั่งยืน และสนับสนุนให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในเป้าหมายที่ 6 การจัดการน้ำสะอาดและสุขาภิบาล ตามวาระการพัฒนาของโลกภายในปี 2573 ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ควรจัดทำโครงการหรือจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดสำนึกร่วมในความเป็นเจ้าของสายน้ำที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมและบทบาทในการจัดการสายน้ำร่วมกันมากขึ้น
2. ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมกันจัดการประกวดและมอบรางวัลบุคคลต้นแบบผู้ริเริ่มและสร้างความเป็นปึกแผ่นในการอนุรักษ์สายน้ำของแต่ละชุมชน
3. ประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สายน้ำและการท่องเที่ยว ควรสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการสายน้ำร่วมกันทั้งต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ในรูปแบบของกลุ่ม ชมรมหรือสมาคมการบริหารจัดการสายน้ำที่เป็นเครือข่ายภายในชุมชน ระหว่างชุมชนที่ใกล้เคียงและระหว่างชุมชนตลอดสายน้ำ
4. ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรหามาตรการและกลยุทธ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนด้วยการส่งเสริมให้ประกอบอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเลือกซื้อสินค้าที่ระลึกและอาหาร เลือกใช้บริการเรือนำเที่ยวและพักโฮมสเตย์ของผู้ประกอบการในชุมชน การนำหลักผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้จ่ายค่าดูแลรักษาและฟื้นฟูสายน้ำมาใช้ และการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตนเองมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สายน้ำและสิ่งแวดล้อมของประชาชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวในชุมชนริมน้ำ

2. การเสริมสร้างจริยธรรมสิ่งแวดล้อม ความรู้ และทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสายน้ำแก่เยาวชน
3. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนริมน้ำอย่างเป็นระบบ
4. การสร้างหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนในการอนุรักษ์สายน้ำ
5. การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำอย่างยั่งยืน

Reference

- Asakeang, K. (2006). **Development Guideline of Thonbure Area for River Tourism**. Thesis for the Degree of Master of Industrial Education in Architecture, School of Graduate Studies, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.
- Bunsiri, P., et al. (2008). "Water quality for River Tourism in the Mun River at Phimai District, Nakhonratchasima Province and Ubonratchathani Province" **Research Journal of Khon Kaen University**, 13(1), 153-162.
- Bunyanupong, S., Wongtui, B. & Wannawijit, N. (2009). **Waterfront Communities Management: A Case Study of Ping River Community, Banruan Sub-district, Pasang District, Lamphun Province**. Chiang Mai : Institute for Social Research, Chiang Mai University.
- Chief Executive Officer of Parks Canada. (2005). **Rideau Canal national historic site of Canada Management Plan**. Quebec : Parks Canada.
- Committee on Water Resources Policy and Management. (2015). **Strategic Plan for Water Resources Management**. Bangkok : The Secretariat of the Cabinet.
- Junjit, P., et al. (2007). **Management of Cultural Tourism along Noi River in Chainat Province**. Bangkok : Chandrakasem Rajabhat University.
- Kerdjan, O. (2014). **Participation of Local Communities in Ecotourism Management in Klongkhong Mangrove, Samutsongkram Province**. Thesis for Master of Arts in Tourism Management, Faculty of Tourism and Hospitality, Dhurakijbandit University.
- Kleepan, S. (2008). **Public Participation in Conservation of Pasak River in Phatthananihkhom District, Lopburi Province**. Thesis for Master of Arts in Social Sciences for Development, Chandrakasem Rajabhat University.
- Mbaiwa, J.E. (2004). The Success and Sustainability of Community-based Natural Resource Management in the Okavango Delta, Botswana. **South African Geographical Journal**, 86(1), 44-53.
- Menchay, P., et al. (2013). **An Analysis and Environmental Management by Community Participation in River Tourism Development in Bangkok: A Case Study of Talingchan Floating Market**. Bangkok : Suandusit Rajabhat University.
- Natural Resources and Environmental Policy and Planning Office. (2017). **Report on Environmental Quality Situation in 2016**. Bangkok : Linesen Creation.

- Nuanlaor, S. (2013). **Factors Affecting Participation in River and Canal Conservation of People in Klongpradom Sub-district, Pakkret District, Nonthaburi Province.** Independent Study for the Degree of Master of Arts in Social Sciences for Development, Phranakhon Rajabhat University.
- Nukul, N. (2009). **Development of Community Participation Model for Conservation of the Tapi River, Thakham Municipality, Punpin District, Suratthani Province.** Thesis for the Degree of Master of Arts in Social Sciences for Development, Suratthani Rajabhat University.
- Office of the Environmental Region 14th (Suratthani). (2016). **Environmental Situation of Upper South in 2016 (Chumphon, Ranong, Nakhon Si Thammarat and Suratthani).** Suratthani : Office of the Environmental Region 14th (Suratthani).
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2015). **Direction of the National Economic and Social Development Plan No. 12.** Bangkok : National Economic and Social Development Board.
- Sihakulung, T. & Sawasdee, M. (2008). "Community Participation in Wetlands Conservation: A Case Study of Prukuntulee, Thachana District, Suratthani Province", **46th Kasetsart University Annual Conference: Architecture and Engineering, Natural Resources and Environment.** Pages 543-551.
- Sirinuntana, A., Wanaprapa, S. & Takong, W. (2014). **Study of Impact to Develop the Tourism Potential Management of Chantabul Waterfront Community, Chantaburi Province.** Chanthaburi : Rajabhat University.
- Sukhuntawarat, W. (2012). **Potential of River Tourism Attractions in Phitsanulok Municipality.** Independent Study for the Degree of Master of Public Administration in Administration Local Government, Administration Local Government College, Khonkaen University.
- Trimongkolkul, P., Tanpichi, P. & Kumlung, A. (2002). Soil and Water Conservation Measure: A Case Study of Operations in the Eastern Region. **Kasetsart Journal of Social Sciences**, **23**(1),1-15.
- Wattanachanobol, W. & Rattana, K. (2010). Factors Affecting the Community's Role in the Conservation of Natural Resources in the Upstream Areas of Banthampung, Tonyuan Sub-district, Phanom District, Suratthani Province" **Journal of Khon Kaen University, Graduate School**, **10**(2), 140-147.
- Wiriyaawat, N. & Sinvon, S. (2014). **Economic Cost-Benefit Assessment of River Tourism Development Project in Bangkok Metropolis.** Bangkok : Suandusit Rajabhat University.
- Yamane, T. (1973). **Statistics : an Introduction Analysis.** (3rd ed.). New York : Harper and Row.